

Klaus von Lampe:

Organized Crime. Analyzing illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-Legal Governance,

Sage Publications, Thousand Oaks, 2016

Først etter å ha påtatt meg å gjøre en kritisk gjennomgang av *Organized Crime. Analyzing illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-Legal Governance* (heretter OC) forstod jeg at dette ville bli en omfattende oppgave. Boken er hva vi på godt norsk kaller en murstein. Den er en tykk, tett, tung og ganske imponerende bok på totalt 465 sider med utpreget tysk øye for detaljer. Den har fulgt meg på mine turer de siste månedene opp i de norske fjell, ved mitt sommerhus i Sunne og ikke minst hjemme i de store skoger.

Kort oppsummert kan en si at den er imponerende. Boken er et resultat av mer enn 20 års forskning på organisert kriminalitet. Det er intet mindre enn 51 sider med bibliografi og av disse utgjør von Lampes egen produksjon mer enn to sider.

OC er skrevet med studenter før øyet, men jeg vil hevde at den også burde appellere til et betydelig bredere publikum. Boken er trass sin tetthet lett å lese. Den er pedagogisk utformet, hvert kapittel oppsummeres og følges av spørsmål til diskusjon. Alle begreper beskrives og analyseres i dybden. Det er flotte bilder av mafiosoer, noe man ofte finner i bøker om organisert kriminalitet, illustrasjoner og hva forlaget kaller »numerous graphs and tables«. Boken er som skapt for kurser i organisert kriminalitet på ulike nivå. For egen del så vil den utvilsomt bli en av mine referansebøker i årene som kommer.

En av de viktigste ting von Lampe gjør er å forsøke rydde i begrepsbruken på feltet. Terminologien innen studier av organisert kriminalitet er ytterst tåkete. OC har ikke maktet å fjerne tåken, men den har gitt oss et kart så vi bedre kan orientere i det uklare terrenget. Sentralt står von Lampes system hvor han analytisk deler inn organisert kriminalitet i illegale aktiviteter, kriminelle strukturer og ekstralegal kontroll eller styring (Governance). De to første burde være enkle å forstå, men ekstralegal kontroll er noe mer vanskelig. Med dette sikter han til organisasjoner som tar på seg rollen som styrende, meklende og / eller polisiære funksjoner utenfor rettssystemet. Det best kjente eksemplet på dette er mafiaen som kan ha en rolle som megler i konflikter mellom ulike kriminelle grupper og som har ekstralegale polisiære oppgaver. Von Lampe benytter denne tredelingen i analysen i de ulike kapitlene. Boken er ellers firedelt i struktur:

- Part 1. Organized crime as a construction and as an object of study.
- Part 2. Empirical manifestations of organized crime. Activities; structures, Entrepreneurial structures, Associational structures, Illegal market Monopolies and Quasi Governmental Structures.
- Part 3. Organized Crime and Society.
- Part 4. The Big Picture and the Arsenal of countermeasures.

OC er som nevnt et imponerende stykke arbeid, men den har noen aspekter som bør drøftes.

Valg av definisjoner, struktur og ikke minst tyngdepunkt i boken kunne, eller kanskje burde, vært gjort annerledes. En bok kan alltid skrives på ulike måter og ofte er noe av det viktigste å belyse hva som falt ut og hva den er taus om.

OC begynner med en lengre presentasjon av studiet av organisert kriminalitet og ikke minst historikken til begrepet. Visst er både kriminalitet og organisert kriminalitet sosiale konstruksjoner, dette er allmennkunnskap, men termen har fått en realitet som studiefelt og innarbeidet begrep. Slik får begrepet realitet. Von Lampes begrepsanalyse ender med en svært åpen avgrensing: »The short answer is, there is not one object of study but many different objects of study, compromising for a lack of discriminating criteria, everything that in some way or other has been associated with organized crime.« (s. 14) Organisert kriminalitet er det folk kaller organisert kriminalitet. »Organized crime is what people so label.« (s. 14)

Det kan synes som von Lampe gjør det enkelt for seg selv med en slik vidåpen definisjon, men den medfører også komplikasjoner. En følelse man lett får når man leser OC er at *alt* er organisert kriminalitet. I så måte går mye av begrepets meningsinnhold tapt. Det mister også en del av sin politiske sprengkraft. Begrepet har de siste 25 årene langt på vei innen både politikken, media og i rettsapparatet vært assosiert med alvorlig og samfunnsskadelig aktivitet.

Den kriminalpolitiske oppmerksomhet som fra tidlig 90-tall ble rettet mot organisert kriminalitet har medført omfattende endringer innen lovgiving, rettsapparatet, politiet, men også innen den sivile sektor. Listen over ulike særordninger og tiltak som er innført for å bekjempe hva som hele tiden har vært beskrevet som en alvorlig samfunnstrassel er lang. Von Lampe kommer noe inn på dette i siste del om mottiltakene, men denne delen burde vært betydelig utvidet. Han påpeker i samtale at denne delen ble skrevet etter påtrykk fra forlaget.

Det er bra den kom med, men den burde vært mer kritisk og grundig. Det sies eksempelvis lite om hvilke samfunnsmessige konsekvenser og kostnader innsatsen mot det organisert kriminalitet har hatt. Det er kanskje ikke den organiserte

kriminaliteten som har vært den største utfordringen, men den politiske bruken av begrepet.

Et annet problem den åpne tilnærmingen er at den i liten grad fanger opp noe av det mest problematiske med begrepet, som er dets tendens til å kunne omfavne nærmest alle former for kriminalitet. Under paraplyen organisert kriminalitet har det i dag skjedd at man har etterforsket så ulike handlinger som illegal ulvejakt, skimming, korrupsjon og narkotikaomsetning. For politiet er noe av det viktigste med termen at den åpner for bruk av særskilte etterforsknings-metoder, betydelige ressurser og mulighet for lengre straff. Dette medfører ofte et press i retning av å benytte begrepet som i norsk rett (Straffelovens §60a) er relativt åpen.

I media blir det lett slik at lovbrudd utført av personer tilknyttet nettverk som betegnes som organisert kriminelle, rett eller ei, betegnes som organisert kriminalitet. Om et medlem av Hells Angels dømmes i en familievoldssak eller er tidlige-re dømt for bruk av hasj så havner dette i sekken organisert kriminalitet.

Et annet spørsmål boken aktualiserer er kildebruk. Von Lampe har som nevnt et imponerende kildetilfang, men hva består det av? Bredden av de ulike formene for nettverk og kriminelle handlinger som drøftes er stor. Her kan vi lese om russiske nettverk, siciliansk og amerikansk mafia, smuglere av sigaretter og kokain, omsetning av stjålne biler, pedofile nettverk, triadene i Hong Kong, Hells Angels, økonomisk svindel og ulike former for cybercrime. Enhver som har forsket på disse feltene vet at faktagrunnlaget, særlig når det gjelder hva som kan underbygges med forskning, tidvis er både tynt og omstridt. En ikke ubetydelig del av forskningen bygger på journalistiske kilder og / eller data fra politi, analytikere, toll og domstolene. Det er ofte vanskelig å bedømme kildene i OC. I en del tilfeller, som de pedofile nettverkene, nevnes det at dette er kilder som stammer fra gravende journalistikk. Andre ganger forblir det mer usikkert. Problemet er at organisert kriminalitet er et tema hvor ofte fakta og fiksjon ikke så enkelt kan skilles. Slik har det vært siden begrepet mafia dukket opp for over 150 år siden. Forestillinger, myter og fakta påvirker ikke bare hva vi ser eller ser etter og hvordan organisert kriminalitet presenteres i media aller av politikere. Forestillingene preger også de som er i nettverkene og deres egne selvbilder i større eller mindre grad. Fiksjon påvirker aktørene, de tar etter Gudfaren eller Scarface, noe som igjen virker tilbake på produksjonen av bøker og film.

Et annet moment er at flere av kildene har et ganske annet mål med fremstillingene enn forskningen. Det kan være å underholde eller fortelle en spennende historie, selge en god story, samle mest mulig kunnskap som bygger opp under en forestilling som at en gruppe er farlig eller en trussel man bør være observant på. Det er spesielt viktig å være kritisk og observant med kildene innen et felt som

organisert kriminalitet. Man må spørre hvordan kilder, som Lavignes journalistiske bestselgere om Hells Angels og politirapporter *kan* og *om* de bør brukes.

Deler av forskningen er dessuten preget av de samme forståelsesmåter og perspektiver man finner innen kriminaljournalistikken og underholdningslitteraturen og er derved med på å gi disse legitimitet. Min oppfatning er at von Lampe stort sett makter å manøvrere bra i dette farvannet, men spørsmålet om kilder og metode burde vært løftet frem. Spissformulert er dette et spørsmål om hvordan man forholder seg til et fenomen preget av myter, fiksjon og gode «skrøner».

Tenker man utenfor boksen så aktualiserer boken to spørsmål som ikke behandles. Det første er hvordan den store mengden av studier av organisert kriminalitet forholder seg til faget kriminologi. Det andre er relasjonen til den kriminalpolitiske utviklingen. Studier av organisert kriminalitet, på lik linje med studier av økonomisk kriminalitet og politistudier har utviklet seg til å bli egne fagfelter med tidsskrifter, grunnbøker, klassikere, kurser og internasjonale seminarer. En ikke ubetydelig del av forskningen på feltet, kanskje særlig i USA, synes knyttet til de deler av kriminologien som er mer orientert mot styring og bekjempelse av kriminalitet. I Europa synes det i mindre grad å være slik og den kritiske kriminologi har hatt en ikke ubetydelig påvirkning. Jeg vil hevde at studier av organisert kriminologi ofte ikke har maktet å koble sentrale kriminologiske teorier og perspektiver til forskningen. Slik kan det tidvis også være i boken. Man undres hvorfor ikke studier av gjengkriminalitet eller økonomisk kriminalitet i større grad trekkes inn i analysene. Dette særlig når grensene mellom de studerte fenomenene i beste fall er porøs om ikke helt åpen. Om man eksempelvis kaller studier av moms- og avgiftsunndragelser i EU eller USA økonomisk eller organisert kriminalitet er ofte ganske tilfeldig knyttet til om man ser mest på *hvordan* svindelen skjer (modus) eller *hvem* som begår lovbruddene. Grensen mellom corporate crime og organisert kriminalitet synes nærmest styrt av lovbruyernes status, om det skjer innenlegale« bedrifter som bryter loven eller illegale.

Ofte er virkeligheten langt mer diffus enn som så, noe von Lampe også illustrerer.

Det relative fraværet av studier som tar for seg betydningen av den organiserte kriminaliteten på den kriminalpolitiske utviklingen burde tas opp. Man tar neppe i for sterkt i om man hevder at kriminalpolitikken på feltet stort sett har vært drevet frem av andre krefter enn forskningsbasert kunnskap. Utviklingen av begrepet organisert kriminalitet må kobles opp mot politisk populisme, internasjonalisering av politivirksomhet og regelverk, men også som et biprodukt av globalisme, økonomiske og teknologiske forandringer. I denne prosessen har kritisk forskning i liten grad maktet å påvirke utfallet av de raske kriminalpolitiske forandringene

eller de fremstillinger som har fått råde innen media og politikken. Von Lampes bok aktualiserer etter min mening vår rolle som forskere med alle dets begrensinger. Det er særlig viktig at det eksisterer kritisk uavhengig forskning på feltet fordi det i så stor grad er med på å prege sentrale trekk ved utviklingen innen kriminalpolitikken.

Von Lampes bok reiser noen dilemmaer vi som forskere vanskelig kommer unna. Det handler om balansegangen man må ha når man arbeider med studier av fenomen som betegnes som samfunnsskadelige, hvor faktagrunnlaget er tynt og sterke meninger rår. Det finnes ingen enkel »whose side are we on« når det gjelder studier av pedofile nettverk, mafiagrupper eller menneskehandel. Kanskje særlig overfor fenomen og grupperinger som betegnes som farlige og skadelige trengs nøkterne, kritiske studier hvis hovedmål bør være økt forståelse og kunnskap. Vår rolle som forskere må være å søke mest mulig sanne svar på de spørsmål vi reiser. Det er derved avgjørende hvilke spørsmål vi reiser.

Deler av forskningen synes dessverre fortsatt å reprodusere myter og gamle »sannheter«. Det blir særlig tydelig når man ser at en del av disse både er gamle og hentet fra andre kulturer enn våre egne. Begrepet organisert kriminalitet bringer med seg en bagasje som farger hva vi ser.

Organisert kriminalitet slik von Lampe bruker det er nesten uten grenser. I Norden fremstår det oftest nærmest synonymt med alvorlig kriminalitet. Det grenseløse blir problematisk når assosiasjonene det gir fortsatt knyttes til siciliansk mafia, Colombianske kokainkarteller, historier om amerikanske Hells Angels eller russiske grupper på 1990 tallet. Det kan da raskt bli lite gehør for mer stillferdige historier om norske spritsmuglere, pushere langs Akerselva, omreisende grupper som stjeler fra butikker eller multikulturelle smuglerlag som tar inn hasj. Mindre tro på muligheter for å forebygge og forhindre problemer enn på å reagere hardt og raskt.

Paul Larsson